

İSLAM AİLE HUKUKU (DERS NOTU)

İSLAM HUKUKUNA GİRİŞ

Doç. Dr. Ömer MENEKŞE

İSLAM AİLE HUKUKU

Nikah; evlenmelerine hukuki bir engel bulunmayan bir erkek ile bir kadının sürekli bir hayat ortaklığı kurmak üzere aralarını birleştiren ve bunun için karşılıklı hak ve görevler belirleyen bir sözleşme ve bağdır.

İslam'da evlilik sözleşmesinin temel ilkeleri

1. Şer'îlik/hukukîlik
2. Rızâilik
3. Açıklık/toplumsal bilinirlik
4. Süreklilik
5. Cinsiyet Farklılığı

EVLENME AKDİ/NİKAH VE SONUÇLARI

Evlenme Akdinin Geçerli Olması İçin Gereken Şartlar;

- 1- İn'ikad Şartları
- 2- Sıhhat Şartları
- 3- Nefaz Şartları
- 4- Lüzum ve Kefaet Şartları

A- Evlenme Akdinin Unsurları (İn'ikad Şartları)

- 1-Taraflar
- 2- Evlenme Engellerinin Bulunmaması
- 3-Evliliğe Dönük İrade Beyanı ve Şartları

-Bir evlilik akdinin kurulabilmesi ya da varlık kazanabilmesi için bazı unsurların mevcut olması gerekir. Bu kurucu unsurlara "İn'ikad Şartları" denmektedir.

A.1- Taraflar

Evlenme Akdinin olmazsa olmazı taraflardır. Taraflar; Evlenecek kişiler ve bunların velileri ya da vekilleridir. Evlenebilme ehliyetine sahip ve evlenmelerinde herhangi bir engel bulunmayan herkes evlilikte taraf olabilir.

*Evlenebilme Ehliyeti; Akıl, Ruh sağlığı ve baliğ olma şartı vardır. Bu yüzden küçük çocuklar ve akıl hastalığı geçiren kişiler kendi başlarına evlenemezler.

1917 tarihli **Osmanlı Hukuk-i Aile Kararnamesi;** Tarafların evlenebilme ehliyeti kazanabilmesi için Erkeklerin

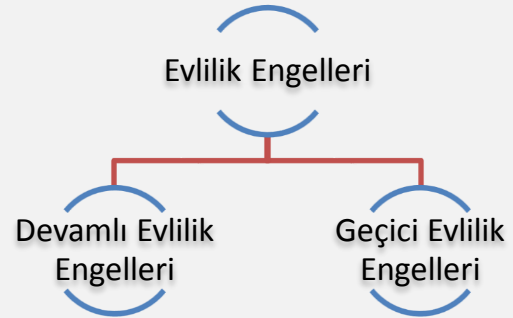
18, Kızların ise 17 yaşını bitirme şartı konulmuştur. Bu yaş sınırının altındakiler veli izni ile evlendirilir.

"...Rızası alınmadan bekâr kız evlendirilemez..."

Buhari, Nikah, 40-41.

A.2. Evlilik Engellerinin Bulunmaması

Tarafların bulunması Nikâh Akdinin kurulması için tek başına yeterli değildir. Bunun yanında tarafların birbirleriyle evlenmelerine bir engelin bulunmaması (**muharramat**) gerekir.

Devamlı Evlilik Engelleri;

1-Doğumdan Meydana gelen Kan hısımlığı

-**Usul;** (Ana, Baba, Nine, Dede)

-**Furû;** (Oğul, Kız, Torunlar)

-**Ana-Babanın Furû'u ve bunların çocukları;**

(Yani Kişinin kardeşleri ve yeğenleri)

-**Dede-Ninenin Furû'u;** (Yani kişinin amca-halası, dayısı, teyzesi)

2-Evlenme Sebebiyle Meydana gelen hısımlık

(Karabet'i Musahera)

-**Usul'ün Eşleri;** (baba ve dedenin sonradan olan eşleri yani üvey anne, üvey nine.)

-**Furû'un Eşleri;** (çocuk veya torunların eşleri)

-**Eşin Usulü;**(kayınvalide)

-**Eşin Furû'u** (Kişinin üvey kızları)

3-Süt Emzirmeden Doğan Hısımlık

Kan hısımlığından (nesepten) dolayı haram olanlar, Süt hısımlığından (Radâ) haram olurlar. Kişi nasıl nesepten dolayı annesi, kardeşi , halası , teyzesi vs evlenemiyorsa aynı şekilde süt emdiği ailede de aynı kişilerle evlenemez. **Sütanne, sütkardeş, süthala vs.**

Çoğunluğagöre emilen süt miktarı önemli değilken, Şafi ve Hanbeli''En az 5 defa doyuracak şekilde emzirilirse süttten doğan hısımlık gerçekleşir.'''

Süt hısımlığının oluşması için emmenin ilk 2 yaş içerisinde gerçekleşmesi gerekir. Süt emzirme konusu K. Kerim'de Nisa-23 de bahsedilmektedir.

"Emenin emzirene nefsi haram, emzirenin emene nesli haram".

Geçici Evlilik Engelleri

1-Din Farkı:

Müslüman erkek ve kadın, Müşrik birisiyle evlenemez. (Mümtehine-10)

Müslüman kadın Ehli kitap olan gayri Müslimlerle evlenemez. (Bakara-221)

Müslüman erkek ehli kitap kadınla evlenebilir. (Maide-5)

Yukarıdaki ihtimallerde Müslüman olmayan kişiler İslam'ı kabul ederse evlilik engeli ortadan kalkar.

2- Eşiyle 3 Kere Boşanma Yaşayan Kişi

Hanımıyla 3 kere boşanan bir erkek artık onunla evlenemez. Ancak kadın başka bir erkekle normal bir evlilik yapıp tekrar boşanır yada kocası ölürse ilk kocası ile tekrar evlenebilir.

3- İddete Bağlı Evlenme Engeli

Evliliğin boşanma, ölüm, fesih sebeplerinden biri ile sona ermesi sonucu kadın belli bir süre iddet bekleyecektir. Kadın bu bekleme sürecinde evlilik gerçekleştirmez. (Bakara-228)

4- Çok Eşliliğe Bağlı Evlenme Engeli

İslam aynı anda en fazla 4 kadınla evli olmaya izin verdiği için,5. Hanımla evlenilemez. Nisa-3

! Ayrıca İki Kız Kardeş ile Birden Evlenilemez.

5- Kadının başkasıyla Evli olması

Bir kadının aynı anda birden fazla erkekle evlenmesi haram olduğundan evli bir kadınla nikâh gerçekleştirilemez. (Nisa-24)
Kadın boşanmadıkça veya kocası ölmedikçe bu durum değişmez.

A.3-Evliliğe Dönük İrade Beyanı ve Şartları

Evlilik akdinin üçüncü unsuru, tarafların evliliğe dönük rızalarının göstergesi olan irade beyanlarıdır. (İcab ve kabul)

Beyanın geçerli olması için şu şartlar aranır:

-Beyanlar taraflarca **işitilecek ve anlaşılacak** tarzda olmalıdır

-Beyanda kullanılan ifadeler **açık ve net** bir şekilde olmalıdır.

-Beyanlar geciktirici bir şarta bağlı olmamalıdır, yani sonuçlarını hemen doğurmaya hazır olmalıdır. Memur evlenmeyi Kabul ediyor musun? Diye sorduğunda Edeceğim cevabı olmaz.

B- Evlenme Akdinin Yürürlük (Nefaz) Şartları

Tarafların veya velilerin onaylarının alınmasının gerekli olduğu durumlarda bu onay alınmamışsa akıt yürürlüğe girmez, askıda (mevkûf) kalır.

C-Evlenme Akdinin Geçerlilik (Sihhat) Şartları

- 1- Şahitlerin Bulunması
- 2- Evlilikte Rıza ve İhtiyarın Bulunması

C.1- Şahitlerin Bulunması

Akıl ve Ruh sağlığı yerinde, Ergenlik çağına gelmiş Müslüman olan 2 erkek ya da 1 erkek 2 kadının huzurunda yapılmalıdır. Bakara-2/282

C.2- Evlilikte Rıza ve İhtiyarın Bulunması

Hanefi mezhebi dışında diğer mezheplere göre ikrah ve cebir altında (zorla) yapılan nikah akdi geçerli olmaz.

! Saydığımız bu 2 sihhat şartlarından birisinin olmaması durumunda akit fasit olur.

D- Evlenme Akdinin Bağlayıcılık (Lüzum) Şartı

Bulunmadığı takdirde Evlilik akdinin feshini gerektiren şartlara Bağlayıcılık (Lüzum) şartı denir.

İslam Hukuku'nda bazı durumlarda Akdin Lazım olmadığı ve tarafların belli şartlar halinde akdi bozabileceği hükmü vardır.

Bu durumlardan bazıları;

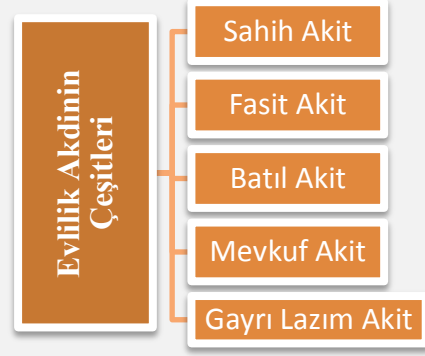
-Kadın velisinin izni olmadan dengi olmayan bir erkekle evlenmişse, Veli denkliğin olmadığını öne sürerek akdi feshedebilir.

-Yukarıdaki örnekte erkek kadının dengidir fakat mehir emsal mehirin altında olursa veli mehri öne sürerek akdi feshedebilir.

- Kadının nikahtan sonra kocasında evliliğin yürümesine engel bir bedeni eksiklik bulur da buna razı olmazsa akdi feshedebilir. (Kusurül Cima)

Evlilik Akdinin Çeşitleri

Evlilik akdi; kuruluş, geçerlilik, yürürlük, bağlayıcılık şartlarının tam ya da eksik oluşuna göre 5'e ayrılmaktadır.

1-Sahih Evlilik Akdi;

Unsurları ve şartları tam olan evlenme akdidir. Evliliğin tüm hukuki şartlarını doğurur.

2- Fasit Evlilik Akdi;

İn'ikad şartları tam fakat sihhat şartlarında bir eksiklik bulunan akitir. Şahitsiz yapılan nikah veya zorlama altında yapılan akitler fasittir.

Fasit evlilik akdinde kişilerin evliliği

sürdüremeleri caiz değildir. Ayrılmaları gerekir. Cinsel birleşme olmadıysa hiçbir hukuki netice doğurmaz.

3- Batıl Evlilik Akdi;

İn'ikad şartlarından biri eksikse o akit batıl olur. Birbiriyle evlenme engeli bulunan 2 kişinin evliliği batıl akide örnektir. Cinsel birleşme olup olmamasına bakılmaksızın hiçbir hukuki sonuç doğurmaz. Mehir, Nafaka, iddet miras vs. söz konusu olmaz.

4- Mevkuf Evlilik Akdi;

İnikad, Sihhat şartları tam Nefaz (yürürlük) şartlarında eksiklik bulunan akitir. Baliğ olmayan çocukların evlilik akdi gibi.

5- Gayrı Lazım Evlilik Akdi;

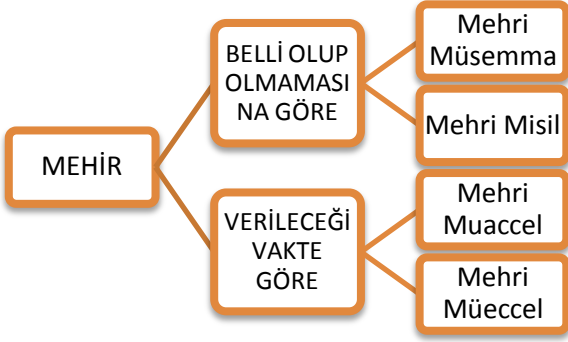
Diğer şartları tam olduğu halde Lüzum (bağlayıcılık) şartlarında eksiklik olan akde denir.

Örn. Velisinin izni olmadan dengi olmayan bir adamla evlenen kadının nikâh akdi.

MEHİR

Mehir; Erkeğin evlenirken kadına verdiği veya vermeyi taahhüt ettiği mal veya para.

Akit esnasında mehir miktarının belirlenip-belirlenmemesine göre Mehir 2'ye ayrılır;

Mehri Müsemma; Tarafların konuşarak anlaşmışlara mehire “belirlenmiş anlamında” Müsemma denir.

Mehri Misil; Bir belirleme, konuşma olmamışsa o zaman kadının aile ve akrabalarında belirlenen mehirdir. Benzer mehirdir anlamına gelir.

Mehir verileceği vakte göre 2’ye ayrılır;

Mehri Muaccel; Peşin mehirdir anlamına gelir, Nikah akdi esnasında verilen mehirdir.

Mehri Müeccel; bir kısmı peşin verilip bir kısmı daha sonraya bırakılan mehirdir. Ertelenmiş mehirdir anlamına gelir.

Kadının **Mehrin tamamına** hak sahibi olması için şu **3 durumdan** biri gerçekleşmelidir.

- 1- Cinsel birleşme
- 2- Sahih Halvet
- 3- Cinsel birleşme olmadan hemen önce koca vefat ederse.

II. BÖLÜM EVLİLİĞİN SONA ERMESİ

Bir evlilik şu 4 yoldan biriyle sona erebilir;

- 1-**Talak;** Kocanın boşaması
- 2-**Muhala’a;** Karşılıklı rıza ile boşanma
- 3-**Tefrik;** Adli boşama
- 4-**Fesih;** Nikah akdinde bir eksiklik veya irtidat gibi sonradan meydana gelen bir bozukluk sebebiyle akdin bozulmasıdır.

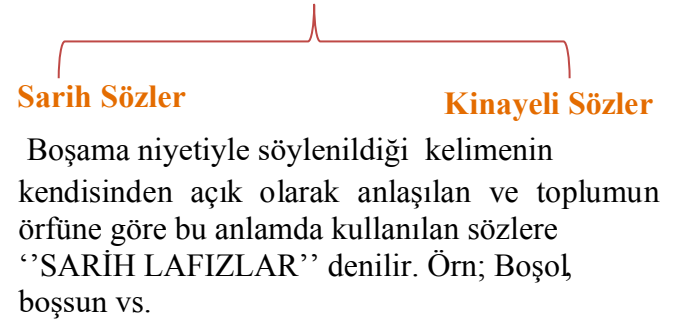
Bazı Özel Durumlar;

Hezl; Boşama niyeti olmaksızın şaka ve eğlence olsun diye yapılan ciddiyetinden uzak boşamadır. Hanefi ve Şafi hezl olarak yapılan boşamalar geçerlidir derler.

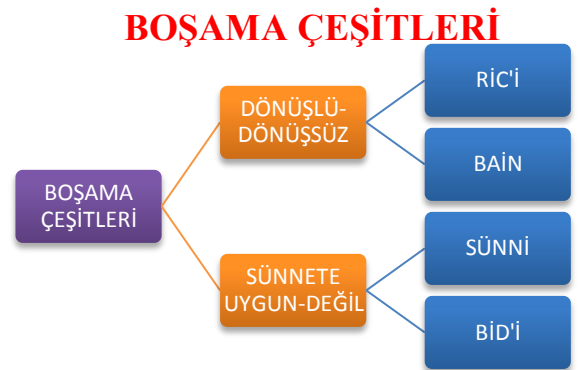
Sinir Krizi; İnsanın mantıklı düşünme kabiliyetini yitirdiği aşırı sinirlilik halinde boşamalar geçerli değildir.

Sarhoş iken boşama; ilaç almak, tehdit altında zorla içki içirmek gibi durumlarda yapılan boşamalar geçersizdir. Çoğunluğa göre **kendi isteğiyle** sarhoş olanın boşaması geçerlidir.

Boşamada kullanılan SÖZLER, mahiyetleri ve doğurduğu sonuçlar bakımından 2’ye ayrılır.

! Koca bu sözleri söylerken boşama niyetiyle söylemeli. !

1-DÖNÜŞLÜ OLUP OLMAMASINA GÖRE BOŞAMA;

İddet süresi içinde kocanın hanımına dönüp dönememesi açısından boşama Ric’i ve Bain olmak üzere 2’ye ayrılır.

- a- **Ric’i Talak;** Yeni bir evlilik akdine ve mehire gerek kalmadan iddet içindeyken boşadığı eşine dönme imkanı veren boşama türüdür.

Böyle bir talakın olması için 3 şart vardır;

- 1- Zifaf yaşanmış olmalı
- 2- Talak Sarih lafızlarla yapılmalı
- 3- Son boşama(3.talak) olmamalıdır

İddet içerisinde dönüş olmadığı takdirde **Ric'i talak bain hale gelir.**

b- Bain Talak: Evliliği kesin olarak bitiren, eşler arasında yeni bir nikah ve mehir olmadıkça boşadığı eşine dönme imkanı vermeyen boşamadır. Bain talak evliliği hemen sonlandırır.

Boşama;

- 1- Cinsel birleşmeden önce olursa
 - 2- Bir bedel karşılığında olursa (Muhala'a)
 - 3- Kinayeli lafızlar ile olursa
 - 4- Mahkeme yoluyla gerçekleşirse
 - 5- Son talak kullanılmışsa
- Bu boşamalar **Bain Talak**dır.

SÜNNETE UYGUN OLUP OLMAMASINA GÖRE

a-Sünni Talak: Peygamberimizin sünnetine uygun boşama tarzıdır. Bir boşamanın sünni sayılabilmesi için kadının hayız olmadığı esnada gerçekleşmelidir. Bir dönemde bir boşama hakkı kullanılmalıdır.

b- Bid'i Talak: Sünni talak niteliklerini taşımayan boşamadır. Yani kadın hayız döneminde iken veya 1 den fazla yapılan boşamadır. Bu durumdaki boşama haram olmakla birlikte hukuken geçerlidir. Talak gerçekleşir

DİĞER BOŞANMA TÜRLERİ

Muhâlâ'a (Hûl) ; Kadının belli bir bedel vermesi karşılığında kocanın ayrılmaya razı olması üzerine evlilik bağından kurtulmasıdır. Karşılıklı anlaşmayla gerçekleştiği için Muhâlâ'a denmiştir.

Tefrik; Hakim kararıyla- Yargı yoluyla gerçekleşen boşanmalara denir.

Başlıca Tefrik Sebepleri:

1. Hastalık ve Beden Kusuru
2. Kötü Davranma ve Şiddetli Geçimsizlik (nüşûz)
3. Kocanın nafakayı kesmesi veya temin edememesi
4. Kocanın kaybolması veya evi terk etmesi

5. Hanımına zina isnadı sebebiyle yeminleşme ve lanetleşme (Mülâne/Liân)

6. Eşine Yaklaşmama yemini (Îlâ)

Mül'ane (Lian); Hanımını zina yapmakla suçlayan ama bu suçu 4 şahitle ispatlayamayan kocanın, mahkeme huzurunda hanımıyla özel bir şekilde karşılıklı olarak yeminleşmesidir.

Îlâ (Eşine Yaklaşmama Yemini) : Bir kimsenin 4 ay veya daha fazla bir süre hanımına yaklaşmayacağına dair yemin etmesidir.

İrtidat (Dinden Çıkma) : Karı-Koca ayrımı yapmaksızın herhangi birisinin İslam dininden çıkması mahkeme kararına gerek kalmadan Nikahı sona erdirir.

Tefvîdut Talak; Koca kendisine ait olan boşama haklarından birisini hanımına devretmesine denir. Kadın boşama hakkını kullanırken kullandığı lafızlara göre Ric'i ve Bain talak olur.

İDDET

Kocası ölen ya da **karı-koca hayatı yaşadıkdan sonra** boşanan veya evliliği fesh edilen bir kadının başka birisiyle evlenebilmek için mutlaka beklemesi gereken süredir.

Karı- koca hayatı yaşadıkdan sonra cümlesinde maksat; Nikâh akdinden sonra Cinsel birleşme veya sahih halvet gerçekleştirilmediyse Kadın İddet beklemez.

İDDET ÇEŞİTLERİ

1-Boşanan Kadının İddeti: (Bakara 228.)

Boşanan Kadın 3 hayız dönemi iddet bekler, Yaklaşık olarak bu da 3 aydır.

2-Kocası ölen Kadının İddeti: (Bakara 234.)

Kocası ölen kadının iddeti 4 ay 10 gündür. Eğer hamile ise iddeti doğum yapıncaya kadardır. İsterse doğum kocanın vefatından 5 gün sonra olsun iddet biter.

3-Hamile kadının İddeti:

Hamile kadının iddeti doğum yapıncaya kadardır.

4-Yaşlılıktan ve küçüklükten dolayı hayız göremeyen kadının durumu: (Talak 4.)

Bu durumda gerçekleşen boşamalarda iddet 3 aydır.

HİDANE

(6) Çocuğun bakımı ve terbiyesi sorumluluğu